

Bende Studenten Afschreven

Het Bindend Studieadvies: waarom niet?

Colofon

Utrecht, juli 2002

Dit is een uitgave van de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb).

De notitie werd geschreven door de werkgroep bindend studieadvies van de LSVb.

Boyana Petkova

Christelle Harkema

Femke van Dijk

Hiske Arts

Jaap Kamminga

Manon Geven

Ronald Schurer

Rozemarijn Meyboom

Meer informatie over het bindend studieadvies is onder andere te vinden via www.lsvb.nl.

Bellen, schrijven, mailen of langskomen kan natuurlijk ook.

LSVb

Postbus 1335

3500 BH Utrecht

Neude 29 bis, Utrecht

Tel.: 030-2316464

Fax: 030-2342119

e-mail: lsvb@lsvb.nl

internet : www.lsvb.nl

LSVb-Studentenlijn: 030-2313029 en studentenlijn@lsvb.nl

(voor vragen, klachten en problemen, ook over bindend studieadvies).

Voorwoord

Ieder jaar wordt een bende studenten afgeschreven door middel van het bindend studieadvies. De Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) krijgt hier jaarlijks vele klachten over. Ook krijgt de LSVb veel vragen vanuit medezeggenschapsraden op het moment dat op hun onderwijsinstelling het bindend studieadvies ingevoerd dan wel gewijzigd wordt.

De LSVb vond het daarom tijd worden om dieper in te gaan op dit onderwerp. De discussie over het bindend studieadvies mondt vaak uit in een patstelling en herhaling van steeds dezelfde argumenten. In deze notitie wordt de discussie voor de verandering helemaal uitgeschreven, compleet met alle voor- en nadelen. Zoals aan de dikte van deze notitie te zien valt, zijn dat er nogal wat.

Wij hopen dat deze notitie duidelijk maakt waarom het bindend studieadvies geen goede manier is om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Bovendien hopen wij aan te tonen dat met de alternatieven die deze notitie aanbiedt, de kwaliteit wel verbeterd kan worden, op een rechtvaardigere manier.

Wij wensen u veel leesplezier!

Inhoud

1	Inleiding	9
2	Achtergronden en de wet	11
3	Argumenten voor het Bindend Studieadvies	15
3.1	Idealistisch	15
3.2	Praktisch	16
4	Argumenten tegen het Bindend Studieadvies	17
4.1	Idealistisch	17
4.2	Praktisch	18
5	Discussie	21
5.1	Afweging	21
5.2	Conclusie	22
6	Voorbeelden	25
6.1	Casussen	25
6.2	Afweging	25
6.3	Conclusie	26
7	Aanbevelingen	27
7.1	Alternatieven	27
7.2	Tegenhouden en afschaffen	27
7.3	Dus...	28

1 Inleiding

Elk jaar worden weer veel studenten met een bindend studieadvies (BSA) geconfronteerd. Deze maatregel houdt in dat instellingen studenten van een opleiding kunnen verwijderen als de studievoortgang niet naar wens van de opleiding is. Studenten mogen zich vervolgens niet meer voor dezelfde opleiding inschrijven. Dit is een erg drastische maatregel. Studenten verliezen de mogelijkheid verder te studeren bij de opleiding van hun eigen keuze, een jaar tijd en studiefinanciering en veelal ook het toekomstperspectief dat ze voor ogen hadden.

In deze notitie wordt ingegaan op de voor- en nadelen van het bindend studieadvies. Beide kanten worden uitgebreid belicht. Het kan daarmee een handig hulpmiddel zijn in de vele discussies die hierover op hogescholen en universiteiten gevoerd worden.

Deze notitie maakt ook duidelijk waarom de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) al jaren tegen een bindend studieadvies is, maar vóór een dringend studieadvies. In de notitie worden alternatieven besproken voor het bindend studieadvies en aanbevelingen gedaan om het zelfde te bereiken als een instelling met een bindend studieadvies voor ogen heeft. Deze alternatieven brengen niet de nadelen van het bindend studieadvies met zich mee.

Om deze discussie in de juiste context te plaatsen, wordt in deze notitie allereerst de achtergrond van het bindend studieadvies en de wetgeving eromheen besproken. In hoofdstuk 3 en 4 worden vervolgens de voor- en nadelen van het bindend studieadvies uiteengezet, gesplitst in idealistische en praktische argumenten. Op deze manier is geprobeerd om de discussie zo helder en volledig mogelijk weer te geven. In hoofdstuk 5 worden deze argumenten tegen elkaar afgewogen. In hoofdstuk 6 worden twee voorbeelden van het bindend studieadvies bediscussieerd. Het laatste hoofdstuk is tenslotte een overzicht van die aanbevelingen en alternatieven.

De LSVb hoopt dat deze notitie de discussie over het bindend studieadvies zal stimuleren. Verder hoopt de LSVb dat de discussie en de gegeven aanbevelingen zal leiden tot verbetering van de onderwijskwaliteit en het doorverwijzen van studenten zónder het bindend studieadvies.

2 Achtergronden en de wet

In de WHBO (Wet op het Hoger Beroeps Onderwijs), de voorloper van de WHW (Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek) voor het HBO, was geregeld dat studenten binnen twee jaar hun propedeuse moesten halen. Toen de WHBO en de WWO werden opgeheven en de WHW voor het hele hoger onderwijs als wet werd ingevoerd, zijn de regels voor het bindend studieadvies vastgelegd.

Het bindend studieadvies is ingevoerd om de no-go'ers tegen te gaan. De no-go'ers zijn studenten die zich wel inschrijven voor een opleiding maar vervolgens nooit naar colleges en tentamens komen. Tevens wilde de politiek dat de gemiddelde studieduur werd verkort en de studie-uitval in de hoofdfase werd verminderd. Met de stellingname dat een propedeuse geldt als voorbereiding op de verdere opleiding en dus een redelijke weerspiegeling is van de studie, is ervoor gekozen voor de mogelijkheid om in die periode het bindend studieadvies af te geven. Een andere redenering om dit advies tijdens de propedeuse te geven was dat studenten zo nog voldoende studiefinanciering overhouden om aan een nieuwe studie te beginnen.

Bijna alle hogescholen en drie universiteiten hebben het bindend studieadvies voor vrijwel al hun opleidingen ingevoerd. Hierbij varieert het aantal punten dat gehaald moet worden in het eerste jaar tussen de 10 en de 42 studiepunten. Soms moet een aantal punten specifiek via bepaalde vakken behaald zijn. Heel regelmatig wordt ook de eis gesteld dat de propedeuse uiterlijk in het tweede jaar gehaald moet worden.

Het is opmerkelijk dat de meeste opleidingen hun eisen steeds meer opgeschroefd hebben. Wanneer eenmaal een bindend studieadvies is ingevoerd blijkt de stap naar het stellen van meer eisen steeds kleiner.

Bij geen enkele onderwijsinstelling is het bindend studieadvies ingevoerd op initiatief van studenten of docenten, maar kwam het meestal op initiatief van de bestuurders. De vraag gaat dan ook snel rijzen wat de bedoeling van het instellen van deze regeling nu echt was: het dienen van een onderwijskundig doel of het doorvoeren van een ordinaire bezuinigingsmaatregel. Bovendien blijkt dat studenten geen zeggenschap over het al dan niet invoeren van een bindend studieadvies; ondanks de opname van dit advies in het Onderwijs- en Examenreglement (OER) en soms zelfs in het instellingsplan, hebben medezeggenschapsraden hier geen instemmingsrecht op.

Wettelijk is geregeld dat iedere voltijdstudent aan het eind van zijn eerste jaar een studieadvies krijgt. Hieraan mag een afwijzing (bindend studieadvies) worden gegeven. Zo'n advies mag gegeven worden zolang de student zijn propedeuse nog niet heeft gehaald. Uiteraard zijn daar een paar voorwaarden voor.

Zo moet de instelling hebben besloten dat er voor die opleiding een bindend studieadvies geldt. Het bindend studieadvies kan alleen voor een bepaalde opleiding gelden, maar ook voor alle opleidingen met dezelfde propedeuse. In de wet staat vaak 'instellingsbestuur' in plaats van 'opleiding'. Eigenlijk is dit dus verantwoordelijk voor de hele gang van zaken, maar meestal delegeren zij dit aan de opleiding. Alleen de keus of en bij welke opleiding er een bindend studieadvies is, ligt op instellingsniveau.

Wanneer eenmaal op centraal niveau is besloten dat de opleiding het bindend studieadvies mag instellen, moeten er vervolgens allerlei regels opgesteld worden die opgenomen moeten worden in het Onderwijs- en Examenreglement. De regels moeten in ieder geval betrekking hebben op de studieresultaten die gehaald moeten worden om een bindend studieadvies te voorkomen, de voorzieningen die ervoor zorgdragen dat de mogelijkheden voor een goede studievoortgang gewaarborgd zijn en de termijn die aan het bindend studieadvies verbonden is (wanneer hiervoor gekozen wordt). Het voornemen tot het instellen van een bindend studieadvies is een grote beleidswijziging en zou dus in principe in het instellingsplan moeten worden opgenomen. Bestuurders zijn het hier echter niet mee eens; zij vinden het geen grote beleidswijziging en weigeren het dus in het instellingsplan op te nemen. Daarmee vervalt ook het recht op instemming voor de medezeggenschap. Op het besluit zelf ('deze opleiding krijgt nu een bindend studieadvies') heeft de medezeggenschap sowieso geen instemmingsrecht.

Een bindend studieadvies kan alleen gegeven worden wanneer de student niet geschikt wordt geacht voor de opleiding, doordat zijn studieresultaten niet goed genoeg zijn, naar de maatstaven die door de opleiding zijn vastgelegd. De student moet geruime tijd voor het afgeven van het bindend studieadvies een waarschuwing krijgen waarna er de mogelijkheid is om het bindend studieadvies te voorkomen. Daarnaast moet rekening worden gehouden met de persoonlijke omstandigheden van de student, waardoor wellicht studievertraging is ontstaan. Hierbij gelden dezelfde persoonlijke omstandigheden als genoemd in art. 7.51 WHW, zoals ziekte,

zwangerschap, bestuurswerk etc. Soms is er een termijn aan het bindend studieadvies verbonden en mag de student zich alleen in die periode niet opnieuw inschrijven voor die opleiding. Ook is het mogelijk om een verzoek in te dienen om weer ingeschreven te worden als de student daarbij de opleiding kunt overtuigen de opleiding nu wel aan te kunnen. In de wet is verder specifiek vastgelegd dat de opleiding moet zorgen voor zodanige voorzieningen dat de mogelijkheden voor goede studievoortgang zijn gewaarborgd.

3 Argumenten voor het Bindend Studieadvies

In dit hoofdstuk worden de argumenten vóór het bindend studieadvies besproken. Deze worden gesplitst in idealistische argumenten (waaronder het doel dat met het bindend studieadvies wordt nagestreefd) en praktische argumenten. Alle argumenten worden onderbouwd, om inzicht te geven in hoe de redeneringen voor bindend studieadvies worden opgebouwd. Vervolgens worden voor deze argumenten alternatieven besproken, waarmee hetzelfde doel bereikt kan worden.

3.1 Idealistisch

3.1.1 Verantwoordelijkheid van de instelling voor de student

Door de instelling wordt de student de mogelijkheid geboden om een opleiding te volgen waar de student interesse in heeft. Echter niet iedere student is geschikt voor de opleiding. Bij sommige studenten is dit al zeer vroeg duidelijk. Wanneer blijkt dat de student in het eerste jaar nog niet voldoende heeft gepresteerd is het meestal niet wenselijk dat de student nog langer aan de opleiding verbonden blijft. Het is namelijk zeer vervelend voor de studenten om pas in een laat stadium (na twee of drie jaar) er achter te komen dat de opleiding voor hem niet geschikt is. De instelling is verantwoordelijk voor de student en kan door middel van het bindend studieadvies ervoor zorgen dat deze niet de energie en (financiële) middelen verliest door bij de ongeschikte studie te blijven. Een geschiktere studie kan vervolgens gevonden worden door goede studiebegeleiding of bijvoorbeeld door middel van een beroepskeuze test die aangeboden wordt door de opleiding. Het bindend studieadvies selecteert in een vroeg stadium de studenten die geschikt worden geacht om de opleiding met succes te voltooien. Het aantal studenten wat daardoor na het eerste jaar alsnog afvalt wordt hiermee aanzienlijk verminderd.

In het hoger onderwijs moet de student zelfstandig de weg zoeken om hiermee vaardigheden als verantwoordelijkheid te verwerven. Eigen keuzes maken is hierbij zeer van belang. De instelling moet daarom de student de mogelijkheid bieden om zelfstandig keuzes te leren maken, zoals het bepalen van de eigen studieloopbaan. Wanneer de instelling gaat beslissen of de student geschikt is voor een opleiding wordt de vrijheid van de student wel erg ingeperkt, wat verschooling in de hand werkt. Daarbij is het nog maar de vraag of de instelling in staat is om op basis van cijfers te bepalen of de student geschikt is voor een opleiding. De verantwoordelijkheid van de instelling reikt dus niet zo ver dat zij studenten moet kunnen wegsturen van de opleiding. De instelling heeft wel de verantwoordelijkheid om de student op de juiste plaats te krijgen door middel van goede begeleiding en verwijzing. Selectiemiddelen in het Hoger Onderwijs mogen verder alleen gebruikt worden als allocatiemiddel; dit wil zeggen de student zo snel bij de voor hem meest geschikte opleiding te krijgen. Het mag niet zo zijn dat deze selectiemogelijkheden gebruikt worden als strategisch beleid van het instellingsbestuur of minister, om zo de zwakke student weg te sturen. Selectie mag dus geen verkapte bezuinigingsmaatregel worden.

3.1.2 Motivatie van de student verhogen

Wanneer de student op de hoogte is van het feit dat over een jaar de grens van een bepaald aantal punten behaald moet zijn, motiveert dit om tijdig te beginnen met studeren. De eerste maanden is tijd nodig om te wennen aan een nieuwe omgeving en aan een nieuwe manier van studeren. Dit betekent dat een grens van 42 studiepunten niet wenselijk is. Een haalbare grens zal de student echter aanzetten en motiveren tot efficiënt en sneller studeren.

Het bindend studieadvies zal bovendien de student aanzetten tot zelfselectie. De student weet dat er een bepaald aantal punten gehaald moet worden om door te mogen en realiseert zich dat wanneer dit niet gehaald is, hij niet geschikt is voor de opleiding. De jaren erna blijven alleen de studenten over die hebben aangetoond de studie aan te kunnen. Dit motiveert de studenten omdat er dan allemaal goede studenten zijn die zich willen en kunnen inzetten voor de studie.

Wanneer verlaging van de studiefinanciering maar beperkte invloed heeft op het studeergedrag van studenten is de verwachting dat het bindend studieadvies nog minder invloed zal hebben. Het bindend studieadvies verhoogt wellicht de extrinsieke (financiële) motivatie maar niet de intrinsieke (inhoudelijke) motivatie voor een studie, waar de student het vaak juist van moet hebben. Het bindend studieadvies moet dan ook geen motivatie zijn voor een vlot studieverloop. Bovendien ligt de externe stimulans om in het eerste jaar punten te halen al bij de propedeuse eis van 21 studiepunten om zo de studiefinanciering te behouden. Verder wordt de eigen verantwoordelijkheid van de student op deze manier ernstig onder druk gezet.

Het tempo dat een student in zijn eerste jaar toont hoeft niet automatisch te betekenen dat de student in dat zelfde tempo zal doorstuderen. Manieren om studenten aan te zetten tot een hoger studietempo zijn in eerste instantie kwalitatief goed en uitdagend onderwijs en inspirerende docenten. Er vanuit gaand dat de student voor een studie heeft gekozen op basis van interesse en motivatie voor dat vakgebied, zal goed onderwijs de student al voldoende motiveren. Daarnaast kan men denken aan een vorm van tentamineren waarmee de student gemotiveerd is om de stof tussentijds bij te houden en het regelmatig voeren van studiebegeleidingsgesprekken. Eventueel kan hieraan een dringend studieadvies worden verbonden die de studenten dus aanraadt om een andere studie te gaan volgen.

3.2 Praktisch

3.2.1 Financiële beweegredenen

Er zijn ook financiële redenen voor het invoeren van het bindend studieadvies. Voor de instelling zit het financiële voordeel vooral daar waar docenten en begeleiders geen tijd en energie meer in studenten hoeven steken in de studenten die maar een beperkt aantal punten hebben gehaald in het eerste jaar. Zij zullen de opleiding niet meer afmaken. Van belang hierbij is het bekostiging systeem van met name hogescholen. Voor elke student die zich inschrijft bij een hogeschool, krijgt de instelling 1,35 jaar betaald; bij het afstuderen van de student krijgen ze de rest van het geld. In totaal krijgen ze per student ongeveer 4,5 jaar bekostigd (meer als studenten sneller studeren, minder als ze langzamer zijn). Het is dus voordelig voor Hbo-instellingen om zoveel mogelijk studenten te werven en deze zo snel mogelijk af te laten studeren. Als de opleiding de kans groot acht dat de student niet snel genoeg zal afstuderen of tussentijds afhaakt, is het voordeliger om de student van de instelling af te sturen na het eerste jaar. Universiteiten hebben een ander bekostiging systeem, maar ook daar geldt een soortgelijk principe. Zij krijgen geld voor de instroom en de uiteindelijke diploma en doen er dus voordeel mee als studenten vlug afstuderen of afhaken.

Voor de student is het financiële voordeel dat er maar 1 jaar studiefinanciering verloren is gegaan en hij dus nog voldoende ruimte heeft om een andere opleiding met succes af te ronden.

Dit zijn echter bijkomende voordelen voor de instelling en mag niet ten grondslag liggen aan de doelstelling om het bindend studieadvies in te voeren. Het bindend studieadvies mag uitsluitend een onderwijskundig doel dienen. Het gevaar van deze financiële beweegredenen is namelijk dat instellingen studenten makkelijk weg zullen sturen zonder de noodzaak te zien om te investeren in kwalitatief goed en uitdagend onderwijs. Bovendien kan met het invoeren van goede studiebegeleiding het verwijzen van studenten ook bereikt worden.

De student zal verder zelf de afweging moeten maken of hij kiest voor het verlies van 1 jaar studiefinanciering of de voortzetting van zijn studie. Voor die keuze is de instelling niet nodig.

3.2.2 Verbetering van de studiebegeleiding

Bij het invoeren van bindend studieadvies is een voorwaarde dat er een goede studiebegeleiding aanwezig is (art. 7.8b lid 3 van het WHW). De invoering zorgt er dus voor dat er grondig wordt gekeken naar de studiebegeleiding en waar nodig kunnen hier verbeteringen in worden aangebracht. Goede studiebegeleiding geeft studenten de mogelijkheid om zich te realiseren of deze opleiding geschikt is en leidt tot zelfselectie.

Dit argument is eigenlijk het omdraaien van doel en gevolgen. Het doel van het bindend studieadvies is namelijk niet de verbetering van studiebegeleiding; dit is een voorwaarde. Verbetering van de studiebegeleiding is noodzakelijk, onafhankelijk of het bindend studieadvies is ingevoerd bij een opleiding.

4 Argumenten tegen het Bindend Studieadvies

In dit hoofdstuk worden de argumenten tegen het bindend studieadvies besproken. Deze argumenten zijn net als in hoofdstuk 3 opgesplitst in idealistische en praktische argumenten.

4.1 Idealistisch

4.1.1 Keuzevrijheid van de student

Een probleem van het bindend studieadvies is niet alleen het negatieve aspect maar juist de combinatie van het negatieve en het bindende. Met het bindend studieadvies wordt de keuzevrijheid van de student ernstig beperkt. Studenten kiezen zelf voor een studie op grond van vooropleiding, interesse, motivatie, enzovoorts. De student heeft het recht om deze keuze zelf te maken. Aangezien een student zichzelf het beste kent, kan de keuze om een opleiding te verlaten, vervolgens het best bij de student zelf liggen. Wanneer hij denkt de studie niet aan te kunnen, of op een andere plaats beter op zijn plek te zijn, kan hij daar zelf vooraf of gedurende de studie consequenties aan verbinden.

Er zou gesteld kunnen worden dat de onderwijsinstelling meer ervaring heeft en dus beter een keuze kan maken voor de student. De opleiding moet zich echter juist in deze keuze niet mengen. Studenten zijn immers volwassen mensen en het gaat om hun toekomst. Een dergelijke paternalistische houding hebben zij daardoor niet nodig. Bovendien kan de ervaring van de onderwijsinstelling ook via niet-bindende studieadviezen worden doorgegeven.

Daarnaast worden studenten in het hoger onderwijs opgeleid voor verantwoordelijke functies. De opleidingen ontnemen de student zijn verantwoordelijkheid door voor hen te beslissen of de studie geschikt is terwijl studenten na het hoger onderwijs deze verantwoordelijkheid moet kunnen dragen. Deze verantwoordelijkheid moet de student dus niet ontnomen worden door een opvoedende houding van docenten, bestuurders of ministers.

4.1.2 Onrechtmatige verstrekking

Uit het inspectierapport (1996-3; Studieadvies in het Hoger Onderwijs) blijkt dat zeven procent van alle studieadviezen onterecht is. Deze fouten zijn absoluut onacceptabel en hebben grote gevolgen.

Onrechtvaardigheid zal nooit de bedoeling geweest zijn van het bindend studieadvies, het is echter wel een gevolg dat grote invloed heeft op de toekomst van studenten.

Deze onterechte verstrekking van het bindend studieadvies is een fundamentele reden om tegen het bindend studieadvies te zijn: liever tien mensen ten onrechte niet verwijderd dan één persoon ten onrechte wel verwijderd.

Een instelling kan als tegenargument aanvoeren dat de uitvoering bij die specifieke instelling wel goed gaat, maar principieel gezien is het nooit mogelijk om het bindend studieadvies compleet objectief uit te voeren. Immers selecteren is kiezen en bij kiezen worden fouten gemaakt.

4.1.3 Studiepunt als heilige koe

Werkhouding onbelangrijk

Studenten worden beoordeeld op studiepunten. Dit betekent dat werkhouding, toekomstige werkhouding, motivatie, interesse, aanleg, inzet en persoonlijk belang niet of nauwelijks worden meegewogen in het bindend studieadvies. Deze eigenschappen zullen minstens zo belangrijk zijn voor het uiteindelijke afronden van de studie en de geschiktheid van het toekomstige werk.

Hier kan tegenin gebracht worden dat een studiepuntenlijst een geheel collegejaar reflecteert en dat op basis van deze cijfers een voldoende advies kan worden uitgebracht. Dit is onjuist omdat cijfers alleen een momentopname en een cijfermatige afspiegeling zijn van het kunnen van een student. Als men een goed overzicht hiervan wil, moet ook gekeken worden naar eerder genoemde factoren als werkhouding, motivatie enzovoort.

Calculerende studenten

Door de nadruk op studiepunten worden studenten meer berekenend. Door de prestatie-eisen in het studiefinancieringssysteem, zijn studenten al veel calculerder geworden, maar dit zal alleen maar toenemen bij de invoering van het bindend studieadvies. Wanneer iets niet gevraagd wordt op het tentamen of wanneer er geen studiepunten tegenover worden gezet, is het voor de student niet meer interessant. Studenten studeren dan enkel nog voor de studiepunten en niet meer om kennis te vergaren. Dit kan niet de bedoeling zijn van ons hoger onderwijsstelsel.

Hier valt tegen in te brengen dat goede studenten niet berekenend worden en puur studeren om de kennis. Tevens kan worden gezegd dat het slechts een gedeelte van de studenten betreft. De groep calculerende studenten zal echter groter worden door het invoeren van het bindend studieadvies, omdat hierdoor de nadruk op studiepunten halen verhoogd wordt.

4.1.4 Publieke instelling

Instellingen van het hoger onderwijs zijn publiek bekostigde diensten en in internationale verdragen is vastgelegd dat onderwijs een recht is. Het bindend studieadvies belemmert de student in de uitvoering van deze rechten. Bovendien betalen studenten zelf mee aan hun onderwijs door middel van het collegegeld. Het succesvol volbrengen van de studie komt bovendien de maatschappij ten goede. Hierdoor is het onrecht recht. Studenten betalen collegegeld om het onderwijs te volgen waar zij recht op hebben. Dus is het onrecht wanneer een student niet mag studeren aan een instelling na het krijgen van een bindend studieadvies.

Een tegenargument zou kunnen zijn dat publieke gelden verantwoord besteed zouden moeten worden en dus een bindend studieadvies terecht is om dit te kunnen waarborgen. Een student betaalt echter zelf ook collegegeld om te kunnen studeren en draagt op deze manier bij aan de inkomsten van de instelling. Tevens ervaart hij al de prestatiedruk die hem is opgelegd vanuit zijn studiefinanciering. Daarnaast zal het de samenleving juist ten goede komen als de student de opleiding voltooit en vaardigheden opdoet. De student zou dus het recht moeten hebben om het onderwijs naar keuze te volgen.

4.2 Praktisch

4.2.1 Een nieuwe start

Studiekeuze

Het is erg belangrijk dat studenten een goede studiekeuze maken. Het is daarvoor nodig dat in het voortgezet onderwijs scholieren goed worden geïnformeerd bij het maken van hun keuze. Dit gebeurt onder andere door voorlichtingsmateriaal en open dagen. Daarnaast zou ook een kennismakingsgesprek met de student gevoerd moeten worden zodat hij een goed beeld van de studie krijgt. Op deze manier wordt de kans op een goede studiekeuze groter. Zolang deze gesprekken onvoldoende worden gevoerd, mogen studenten niet worden afgestraft vanwege hun keuze.

Hier zou tegenin gebracht kunnen worden dat hier toch ook een grote taak ligt bij het voortgezet onderwijs, maar dit is slechts ten dele het geval. Door het afschuiven van verantwoordelijkheden tussen voortgezet en hoger onderwijsinstellingen omtrent een adequate voorlichting wordt de onzorgvuldigheid bij het verstrekken van een bindend studieadvies groter. Verder kan een instelling zeggen dat het eigen materiaal wel representatief is, maar in de praktijk is dit blijkbaar niet het geval. Veel studenten blijken verkeerd te kiezen. Hieruit zou je kunnen afleiden dat studenten te weinig kwalitatieve voorlichting hebben gekregen om een goede studiekeuze te maken. Als derde tegenargument kan te berde worden gebracht dat kennismakingsgesprekken praktisch onuitvoerbaar zijn, maar begeleiding is een wettelijke plicht en kennismakingsgesprekken maken hier deel van uit. Bovendien bespaart het meer kosten als studenten na een kennismakingsgesprek al weten dat ze toch niet op de juiste plaats zijn, dan wanneer ze daar achter komen na een periode van studeren.

Nieuwe levensfase

De stap van voorgezet onderwijs naar het hoger onderwijs is zeer groot. De student krijgt niet de gelegenheid rustig deze overstap te maken. Vooral voor studenten die op kamers gaan wonen zijn er veel veranderingen en indrukken die verwerkt moeten worden in het eerste jaar van de studie. Het is goed om deze ontwikkeling door te maken, het hoort bij deze fase van hun leven. Doordat er zoveel druk wordt gelegd op hun studie moet er bijna een keuze gemaakt worden tussen studeren en persoonlijke ontwikkeling. Over het algemeen is er na een jaar een redelijk evenwicht ontstaan doordat de student aan de studie en dergelijke gewend is geraakt. Wanneer de student nu door een bindend studieadvies wordt weggestuurd zal hij zich opnieuw moeten aanpassen. Zeker wanneer de studie alleen in een andere stad wordt aangeboden en de student een duidelijke keuze voor de desbetreffende studie heeft gemaakt. Bovendien worden laatbloeiers, studenten die moeilijk op gang komen met studeren, extra gedupeerd. Zo kunnen potentieel goede studenten verloren gaan, denk aan de fameuze laatbloeier Albert Einstein. Deze zullen een bindend studieadvies krijgen, hoewel zij uiteindelijk prima hun studie zouden kunnen afronden.

Hier zou tegenin gebracht kunnen worden dat studenten dan beter het eerste jaar thuis kunnen blijven wonen om zo aan de eerste indrukken van het studentenleven te wennen. Daarbij zou aangevuld kunnen worden dat publiek geld niet bedoeld is om studenten te subsidiëren wanneer zij een jaar nodig hebben om volwassen te worden.

Voor veel studenten is uitwonend zijn erg belangrijk en daar moet de mogelijkheid toe geboden worden. Bovendien moet deze stap eens plaatsvinden. Het begin van de studententijd is een goede tijd om deze stap te maken en hieraan te wennen. Hiernaast is het vaak praktisch niet mogelijk om thuis te blijven wonen gezien de grote afstand tussen de onderwijsinstelling en het ouderlijk huis.

Prestatiedruk

Bij de student kan door alle prestatienormen van de studiefinanciering, vanuit de opleiding en het bindend studieadvies enorme prestatiedruk komen te liggen. Nieuwe studenten krijgen maar vier jaar een voorwaardelijke en karige tegemoetkoming in de studiekosten, indien zij afstuderen in de gestelde termijn van tien jaar. Door invoering van de tempo- en prestatiebeurs is het de studenten bijzonder moeilijk gemaakt om een nieuwe studie te gaan doen, als zij een bindend studieadvies krijgen. Ten eerste ontstaan problemen met het niet halen van de prestatienorm (een student die een bindend studieadvies krijgt heeft waarschijnlijk niet veel punten gehaald en mag zijn opleiding niet afmaken). Ten tweede krijgt een student maar vier jaar studiefinanciering waardoor studievertraging een tekort in de portemonnee oplevert en zo tot grote problemen zal leiden. Kortom: studenten worden al genoeg afgestraft als zij niet voldoende punten behalen.

Het is maar de vraag of het gezond is dat de toekomst van de student onder zulke grote druk moet worden gerealiseerd. Veel decanen en studentenpsychologen rapporteren een toename van faalangst, stress en tentamenvrees onder studenten. Nog een extra 'prikkel' werkt dus eerder averechts.

Naast de druk die vanuit de studie wordt gelegd is er ook de druk van het inkomen. De studiefinanciering is te laag om van rond te komen voor een uitwonende student. Veelal nemen studenten daarom een bijbaantje. Hierdoor zal dan ook in het eerste jaar een evenwicht gevonden moeten worden tussen werken en studeren.

Een tegenargument kan zijn dat studenten zo worden getraind voor de toekomstige druk, maar de studententijd is juist bedoeld om je als student te vormen. Hier moeten studenten rustig aan kunnen wennen. De studententijd is cruciaal voor je verdere identiteitsontwikkeling en een goede onderwijsinstelling zou hier aandacht voor moeten hebben.

Andere activiteiten

Naast de studie, vinden veel studenten het van belang om actief te zijn in commissies en besturen of werkzaam te zijn in vrijwilligersorganisaties. Door de grote druk op het halen van studiepunten in opleidingen waar het bindend studieadvies geldt, zullen studenten minder geneigd zijn om hun tijd hierin te stoppen. Dat is jammer, want juist in deze activiteiten kunnen studenten veel vaardigheden opdoen die zij niet kunnen verwerven in de normale studie. Bovendien zijn deze activiteiten van belang voor het studentenleven of de samenleving in het geheel. Voor officiële bestuursfuncties kunnen vaak regelingen worden getroffen zodat de student minder studiepunten hoeft te behalen. Er zijn echter veel andere activiteiten waar de student geen vrijstelling voor zou krijgen en dus toch de gestelde studiepunten moet behalen om geen bindend studieadvies te krijgen.

Hier zou tegen ingebracht kunnen worden dat deze activiteiten niet van primair belang zijn. Een student moet zich voornamelijk richten op zijn studie en alleen als zijn studie er niet aan leidt, andere activiteiten moeten doen. Dit argument toont een zeer beperkte kijk op het leren van de student. Juist deze activiteiten zijn van belang voor de vaardigheden van studenten en zouden dus niet onder druk moeten komen staan.

4.2.2 Studiebegeleiding studenten

De opleidingen besteden aandacht aan studiebegeleiding van eerstejaars studenten om zo deugdelijke studieadviezen af te kunnen geven, maar deze studiebegeleiding is bij lange na niet voldoende. Het vergt nogal wat van het beoordelingsvermogen van hogescholen en universiteiten om een verstrekkende beslissing als een bindend studieadvies te geven. Het huidige onderwijssysteem leidt nauwelijks tot kennis van en inzicht in de capaciteiten van de student. Het onderwijs is te vaak onpersoonlijk van aard en kent weinig variatie in beoordelingsvormen. Er bestaat meestal geen goed systeem van studiebegeleiding en studieadviesgeving. Er zijn faculteiten waar slechts één studieadviseur beschikbaar is voor vele honderden studenten. Van persoonlijke begeleiding is zelden sprake. Bovendien bestaat bij weinig studiebegeleiders een gedegen kennis van andere studies en opleidingsmogelijkheden. Van adequate doorverwijzing kan dus geen sprake zijn.

Een tegenargument kan zijn dat de student toch volwassen is en daardoor niet zoveel studiebegeleiding nodig heeft. Verder kan een instelling aangeven dat hun systeem wél voldoet. Maar adequate studiebegeleiding is een voorwaarde in de wet, er is geen norm en geen controle. Wanneer het aan studenten wordt gevraagd, zal blijken dat er veel ontevredenheid heerst omtrent de studiebegeleiding, welke gebruikt kan worden bij het opstellen van een norm. Als de studiebegeleiding echt zo goed is, is het niet nodig om een bindend studieadvies te hebben. Dan zullen studenten via zelfselectie inzien of ze de studie wel of niet willen en kunnen afmaken.

4.2.3 Propedeuse opgerekt

Het bindend studieadvies mag alleen gegeven worden in het propedeusejaar. Dit is bepaald omdat op deze manier aan studenten in een vroeg stadium duidelijk wordt gemaakt dat zij weten wat de stand van zaken is. Maar als een student zijn propedeuse nog niet heeft behaald kan een bindend studieadvies alsnog worden verstrekt in bijvoorbeeld zijn vierde jaar, ook als hij het merendeel van zijn doctoraal al wel gehaald heeft. Dit is een totaal onwenselijke en absurde situatie daar dit grote en desastreuze gevolgen heeft voor de (leef)situatie van de student. Een student heeft zich jarenlang ingezet voor een studie die hij uiteindelijk niet mag afmaken. Dus zal hij een andere studie moeten kiezen. Ook heeft dit gevolgen voor zijn inkomen. Als een student zijn studie immers niet mag afmaken blijft er weinig over van de ontvangen studiefinanciering. De reeds ontvangen studiefinanciering moet hoogstwaarschijnlijk worden terugbetaald, omdat de student weinig kans meer heeft om binnen de diplomatermijn nog een andere studie af te ronden.

Volgens de wet is deze situatie mogelijk, maar dat betekent niet dat het een wenselijke situatie is. Bij de aanneming van de wet is duidelijk aangegeven dat het de intentie van de wet is om studenten zo snel mogelijk door te verwijzen als de studie niet geschikt voor hen zou zijn.

4.2.4 Wettelijke kaders

In de wet staat dat een opleiding alleen een bindend studieadvies mag geven als ze ervoor gezorgd heeft dat de studiebegeleiding en de studeerbaarheid van het programma niets te wensen overlaten. Ook moet de student op tijd in het jaar een waarschuwing krijgen dat hij bij onvoldoende verbetering een negatief bindend studieadvies zal krijgen. Het is belangrijk dat er genoeg tijd zit tussen deze waarschuwing en het uitbrengen van het definitieve studieadvies: de student moet de gelegenheid krijgen om alsnog te kunnen laten zien dat hij wel geschikt is voor de studie, en dus genoeg studiepunten kan halen om door te mogen gaan.

Deze wettelijke kaders waarbinnen een bindend studieadvies wordt gegeven zijn echter zeer minimaal. Met name de bescherming van de rechten van de student is niet voldoende geregeld. Hierdoor ontstaat een groot risico.

Een veel gehoord argument is dat in het hoger onderwijs wel zorgvuldig met deze wettelijke kaders wordt omgegaan. Uit de praktijk blijkt dat dit veelal niet het geval is. Studiebegeleiding en de studeerbaarheid van het programma laten vaak te wensen over. Er is geen sprake van gedegen advisering van tevoren en het advies

wordt niet gekoppeld aan een doorverwijzing naar alternatieve opleidingen. Zelfs als er wel goede regels zijn, ontbreekt de kennis hierover bij veel uitvoerders (meestal docenten). Daardoor worden de kansen op fouten groter.

Tevens krijgen de betreffende studenten pas laat in het collegejaar een waarschuwing. Ook komt het voor dat bij veel opleidingen de waarschuwing helemaal niet wordt gegeven. Veel studenten krijgen pas aan het einde van hun collegejaar een computeruitdraai van hun studiepunten en op gronde daarvan wordt vermeld dat zij een bindend studieadvies krijgen. De student wordt op deze manier dus niet in de gelegenheid gesteld om alsnog te kunnen laten zien dat hij zijn studie wel aankan.

Ook wordt het bindend studieadvies regelmatig op verkeerde gronden gegeven. Met name een referentie aan het beroep ("de student kan dit beroep nooit goed uitoefenen") vindt vaak plaats. Dit terwijl het wettelijk gezien alleen mogelijk is een student een bindend studieadvies te geven als hij niet geschikt is voor de opleiding. Over de beroepsmogelijkheden heeft de onderwijsinstelling in dit geval geen zeggenschap, behalve in zoverre als het naar voren komt in de vakken.

De mogelijkheid tot een bindend studieadvies leidt in een aantal gevallen tot aanzienlijke willekeur en dit is een belangrijke reden om tegen het bindend studieadvies te pleiten. Criteria voor het bindend studieadvies worden in de loop van het jaar gewoonweg toegevoegd, persoonlijke verhoudingen kunnen een aanzienlijke rol spelen en het advies blijkt zelfs in het vierde jaar nog te worden verstrekt terwijl dit slechts is toegestaan aan het eind van de propedeuse. De benodigde objectiviteit bij het verstrekken van het bindend studieadvies is dus ver te zoeken. Kortom: de wettelijke kaders worden veelal niet nageleefd binnen het hoger onderwijs waardoor de gewenste zorgvuldigheid omtrent het bindend studieadvies niet of nauwelijks aanwezig is.

4.2.5 Financiële overwegingen

Voor het geven van een bindend studieadvies moet begeleiding gewaarborgd zijn. Meer begeleiding kost echter meer geld en meer tijd. Echter ook onterechte, onzorgvuldig uitgebrachte bindend studieadviezen leiden na de invoering van een bindend studieadvies tot meer kosten, bijvoorbeeld door de beroepszaken die door studenten worden aangespannen. Het is mogelijk dat deze kosten hoger uit zullen vallen dan de te ontvangen gelden als een student een bindend studieadvies krijgt. De instelling zou daardoor financieel gezien beter kunnen investeren in goede begeleiding.

Als de studiebegeleiding en de kwaliteit van het onderwijs wordt bevorderd zonder het bindend studieadvies is het zeer waarschijnlijk dat dezelfde resultaten worden bereikt zonder dat deze extra kosten worden gemaakt. Als door deze studiebegeleiding studenten sneller de juiste keuze maken voor een opleiding en vlug afstuderen, kosten zij minder geld voor de instelling, wat weer resulteert in een verhoging van het budget dat de instelling overhoudt.

5 Discussie

In de vorige hoofdstukken zijn veel argumenten voor en tegen het bindend studieadvies gegeven. Nu wordt het tijd deze tegen elkaar af te wegen. De discussie zal leiden tot een duidelijke conclusie.

5.1 Afweging

Zoals al vermeld in hoofdstuk 3, lopen de hoger onderwijs instellingen geld mis als studenten niet goed kiezen. Naarmate deze studenten langer blijven hangen bij deze 'fout' gekozen studie, zonder af te studeren, kosten zij de instelling meer geld. Het lijkt er dus op dat de instelling er alle belang bij heeft deze studenten zo snel mogelijk kwijt te raken. Het bindend studieadvies lijkt hiervoor een ideale vorm. Studenten die fout kiezen, zullen zich niet thuis voelen bij de studie, hierdoor motivatie verliezen en vaak de grens niet halen. Op deze manier is dan zowel de student geholpen, die sneller op de goede plek terecht zal komen als de instelling die minder geld steekt in deze student.

Een mooie redenering, echter, er zijn enkele gaatjes in blijven zitten.

Ten eerste zal de instelling moeten kijken waarom de student die blijkbaar op 'de foute plaats' zit, daar zit. Hierbij zullen verschillende groepen studenten gevonden worden. Voor al deze groepen zijn er betere alternatieven voorhanden dan het bindend studieadvies.

De groepen die de hoger onderwijs instellingen zoal tegen zullen komen bij een analyse van de mensen waaraan zij een bindend studieadvies geven respectievelijk zouden geven bij invoering van een bindend studieadvies zijn

- de student die verkeerd gekozen heeft, al dan niet op basis van verkeerde voorlichting
- de student die naast de studie veel activiteiten ontplooit/moet ontplooiën
- de student die door persoonlijke omstandigheden zichzelf niet volledig heeft kunnen inzetten
- de student die niet voldoende begeleiding heeft gehad vanuit de instelling
- de student die door falen van de instelling niet aan de norm heeft kunnen voldoen
- de laatbloeiër
- de no-show / no-go student; de student die weinig doet voor zijn opleiding
- de student die het echt niet kan

Voor al deze studenten zijn in de hoofdstukken 3 en 4 alternatieven geboden. Ook hieronder zal nog eens aangetoond worden dat er alternatieven zijn voor het bindend studieadvies die beter zijn voor student en instelling.

Vaak is er sprake van een bewuste studiekeuze van de student, die wel degelijk gemotiveerd is aan het begin van zijn opleiding, maar bedrogen uit komt. Het beeld dat hij had van de studie op basis van de voorlichting/reclame die hij ontvangen had, blijkt niet te kloppen. Hier ligt dus een verantwoordelijkheid van de instelling. De voorlichting moet beter aansluiten op de opleiding. Hoewel perfecte voorlichting vaak onmogelijk zal blijken, is verbetering in ieder geval noodzakelijk. Oftewel: de voorlichting moet gericht zijn op de maximale instroom en niet op de optimale instroom.

Vervolgens komen studenten dan de studie binnen. Ontegenzeggelijk zullen er ondanks de goede voorlichting toch een aantal studenten tussen zitten die niet op de juiste plaats zijn. De opleiding moet zich hiervoor verantwoordelijk voelen. De opleiding zal dan ook moeten voorzien in goede studiebegeleiding, de student de kans bieden om zich te oriënteren op andere mogelijkheden. De student duidelijk maken wat zijn mogelijkheden en wat zijn onmogelijkheden zijn. Op basis van deze begeleiding kan de student dan zelf kiezen of hij door wil gaan met zijn huidige studie (een keuze die aantoont dat de student gemotiveerd is en dus op de juiste plaats zit, een keuze die gerespecteerd dient te worden) of dat hij toch iets anders wil gaan doen. Hierbij blijft gelden dat het uiteindelijk de verantwoordelijkheid is van de student zelf. Deze heeft immers, zoals ook in hoofdstuk 4 al betuigd, het beste inzicht in zijn eigen capaciteiten en motivatie. Ook in het geval dat een student niet voldoet aan de door de opleiding gestelde norm, heeft de student zelf het beste inzicht wat er meegespeeld heeft bij de geleverde prestaties. Dus is het ook aan de student om de schuld voor de prestaties bij zichzelf of bij de instelling te leggen.

Van de student die weloverwogen kiest om bij de studie te blijven, kan de instelling wellicht nog iets leren om de kwaliteit van de eigen opleiding te verhogen.

Zelfs als de student er voor kiest om weg te gaan, hoeft hij dit niet zien als een weggegooid jaar, een sfeer die wel uit lijkt te gaan van een bindend studieadvies. In het jaar, dat doorgebracht is op een plaats, die achteraf blijkbaar niet de juiste was, heeft men veel kennis en ervaring opgedaan, zowel op gebied van de studie als op het gebied van zelfkennis. Kennis en ervaring die later altijd weer nuttig kan blijken te zijn.

Mocht de instelling er toch voor kiezen mensen te straffen voor slechte prestaties en niet te belonen voor goede prestaties - denkt de instelling dus goed onderwijs te bereiken door studenten weg te sturen - dan vergeet de instelling veel en zal de instelling ook veel missen. Het is immers geen grote uitdaging voor de instelling de mensen die het toch wel kunnen naar een zeker eindniveau te brengen. Een grote uitdaging is het juist om de mensen die het wel in zich hebben, maar waar het allemaal net wat minder makkelijk gaat, ook over deze eindstreep te trekken. Hiervoor is kwalitatief goed onderwijs nodig. Door de 'mindere' studenten weg te sturen, hoeft de instelling minder moeite te doen om het beste uit iedere student te halen. Een foute ontwikkeling.

Hiernaast lijkt de instelling er dan vanuit te gaan dat als een student niet kan voldoen aan een eis, dat dit het eigen falen van de student is. Het onderwijs is tenslotte altijd van hoge kwaliteit geweest, daar staat de instelling garant voor. Aan de kwaliteit van het onderwijs, de mate van begeleiding en de uitdagendheid van het onderwijs blijkt echter vaak veel te schorten. Het wordt dus wellicht tijd dat de instelling een kritischere blik op het eigen functioneren werpt.

De instelling die een bindend studieadvies in wil voeren of wil behouden zal steeds doorgaan met het prijzen van het bindend studieadvies tegenover de studenten en het personeel, alles om deze impopulaire maatregel te verdedigen. Ze zullen zeggen dat het bindend studieadvies ook voor de student goed zal zijn. Studenten kunnen motivatie halen uit de opgeworpen grens. Hiernaast wordt de student die niet op zijn plaats zit (over studenten die niet goed genoeg zijn spreken we natuurlijk niet!) snel gewezen op het feit dat hij niet goed zit en zal hij dus niet al te veel studiefinanciering verspillen op de 'foute' plaats. Ze vergeten even te melden dat het de instelling ook geld bespaart. Net zo goed vergeten ze te vermelden dat er ook studenten ten onrechte worden weggestuurd en dat dit, zoals reeds in hoofdstuk 4 vermeld, niet slechts een incidenteel foutje zal zijn. Laatbloeiers en tragere studenten, persoonlijke omstandigheden en vele oorzaken meer zijn te noemen waardoor de student de opgeworpen grens niet zal passeren. Dit zijn studenten die slechts gedeeltelijk onder de hardheidsclausule zullen vallen. Het zijn ook studenten die zeker wel in staat zijn om de opleiding af te ronden en het dus verdienen om de opleiding te kunnen blijven volgen.

Hiernaast schijnen de instellingen nog te vergeten dat zij het zelf zijn die altijd zo klagen over de 'calculerende student'. Dit begrip, dat niet positief bedoeld is, duidt op de studenten die studeren om studiepunten te halen, in plaats van om kennis op te doen over een bepaald vakgebied. Het opwerpen van een extra puntengrens, wat feitelijk gebeurt bij het instellen van een bindend studieadvies, zal tot gevolg hebben dat studenten nog meer berekenend worden. Een schrikbeeld voor de bestuurder. Wil de opleiding de studenten motiveren om minder calculerend te worden dan zal gekeken moeten worden naar de kwaliteit van het eigen onderwijs. De studenten kiezen voor de studie op inhoudelijke gronden, de inhoudelijke motivatie is er dus bij de aangetrokken studenten. Alles wat een opleiding moet doen is de opleiding zo uitdagend houden dat die motivatie inhoudelijk blijft en niet gericht wordt op het behalen van studiepunten.

Naast dit alles blijkt ook de praktische situatie aan veel instellingen nog niet geschikt om een bindend studieadvies in te voeren. De volgsystemen zijn nog niet op orde om studenten op tijd te waarschuwen en de studieadviseurs zijn bij veel opleidingen nog onbereikbaar.

Boven dit alles lijkt het bij een bindend studieadvies wel alsof alleen de student onvoldoende kan presteren. Het falen wordt nooit gezocht bij de opleiding, die echter zeker niet altijd voldoende presteert om zo'n zware maatregel als een bindend studieadvies te verantwoorden.

5.2 Conclusie

Een opleiding met realistische voorlichting, kwalitatief goed onderwijs en een goede, selecterende, oriënterende en verwijzende functie van de propedeuse (inclusief de benodigde studiebegeleiding) zal geen bindend studieadvies nodig hebben. Een bindend studieadvies ontnemt studenten hun eigen verantwoordelijkheid en keuzevrijheid en is daarmee, naast onnodig, ook onwenselijk!

Als een opleiding wel een bindend studieadvies nodig denkt te hebben staat dit gelijk aan het erkennen van eigen falen wat betreft voorlichting, studiebegeleiding en kwaliteit.

6 Voorbeelden

In de vorige hoofdstukken zijn de argumenten voor en tegen het bindend studieadvies uitgebreid besproken. Om deze abstracte argumenten terug te zetten in de dagelijkse praktijk, zullen hier twee mogelijke voorbeelden worden gegeven waar sprake is van het bindend studieadvies. Daarna worden de voorbeelden bediscussieerd op basis van de eerder genoemde idealistische en praktische argumenten. Volledigheid in dit hoofdstuk is helaas onmogelijk, dus niet alle argumenten kunnen besproken worden.

6.1 Casussen

- Suzanne studeert sociaal pedagogische hulpverlening. Zij heeft het daar erg naar haar zin, haalt over het algemeen goede cijfers en is gemotiveerd. Alleen heeft ze twee vakken uit de propedeuse nog niet gehaald omdat ze deze moeilijk vindt en de docent niet bereid lijkt haar te helpen. Door het ontbreken van deze twee vakken krijgt ze in haar derde jaar een negatief bindend studieadvies. Suzanne was vagelijk bekend met deze regeling, maar het kwam toch erg onverwachts. Ze had zich niet gerealiseerd dat ze geheel verwijderd kon worden. Dit heeft grote gevolgen. Suzanne moet weg bij de opleiding die ze wel aan kan, waar ze gemotiveerd voor is en waar ze zich jarenlang voor heeft ingezet. Ook de consequenties voor haar leefsituatie en inkomen zijn groot. Er blijft niet veel studiefinanciering over voor Suzanne. Bovendien is de kans aanwezig dat de eerdere jaren moet worden terugbetaald omdat zij in de gestelde tien jaar haar diploma niet zal behalen.

- Sjoerd is eerstejaars geschiedenis aan de universiteit van Leiden. Hij is in het eerste jaar meteen op kamers gaan wonen en dat is hem zwaar gevallen. Met zijn ouders had hij het laatste jaar op de middelbare school constant ruzie en dat heeft hem ook dit jaar nog erg bezig gehouden. De eerste maanden van zijn studie vallen hem zwaar. De leermethodes zijn anders en hij moet wennen aan de anonimiteit. Het eerste half jaar haalt hij weinig vakken, maar vanaf februari komt hij eindelijk een beetje op gang. Toch lukt het hem niet om de 21 studiepunten te behalen en de studiebegeleider vertelt hem dat hij een negatief bindend studieadvies zal krijgen. Sjoerd verliest zijn jaar studiefinanciering, maar het ergste voor hem is dat hij nou niet in staat wordt gesteld om de opleiding geschiedenis in Leiden af te maken.

6.2 Afweging

6.2.1 Idealistische argumenten

De voorstanders van het bindend studieadvies wijzen op de verantwoordelijkheid van de instelling voor de student. De aanname is dat het tekort aan studiepunten een teken is dat de student de studie niet met goed gevolg zal eindigen. Tegenstanders van het bindend studieadvies wijzen daarentegen op de keuzevrijheid van de student. In deze voorbeelden worden op basis van de behaalde studiepunten de twee studenten verwijderd. Zowel Sjoerd als Suzanne wilden op basis van hun zelfkennis de studie voortzetten en het lijkt dat dit op grond van hun motivatie en capaciteiten zou moeten kunnen. De verantwoordelijkheid van de instelling voor de student moet dus niet de keuzevrijheid van de student beperken.

Een tweede belangrijk argument is het recht op onderwijs versus de verantwoorde besteding van publiek geld. Het recht op onderwijs van Sjoerd en Suzanne wordt hier geschonden. Hoewel de tegenstanders wijzen op de kosten van het onderwijs voor de staat en daardoor het belang van de prestatie, lijkt het dat de samenleving er meer profijt van zou hebben als deze studenten hun opleiding kunnen voltooien.

Het derde argument betreft het effect van het bindend studieadvies op de motivatie voor de student. De studenten in beide voorbeelden waren weldegelijk gemotiveerd voor hun studie. Sjoerd had door persoonlijke en studietechnische redenen moeite om de vakken te halen en Suzanne haalde slechts een paar vakken niet, terwijl ze de rest met goed resultaat had beëindigd. De motiverende factor van het bindend studieadvies, lijkt voor beide studenten weinig van belang.

6.2.2 Praktische argumenten

De belangrijkste praktische argumenten zijn vaak gebaseerd op financiële gronden. Tegenstanders van het bindend studieadvies wijzen op het verlies van een jaar studiefinanciering terwijl de voorstanders geloven dat de student beter na het eerste jaar weggestuurd kan worden dan uiteindelijk de studie niet af te kunnen maken. Door het bindend studieadvies, verliest Sjoerd één jaar studiefinanciering terwijl Suzanne drie jaar kwijt raakt. Zij is zelfs hierdoor in de problemen gekomen met de voortzetting van haar studie en zij vreest dat het haar niet zal lukken om ergens anders haar studie af te maken door de tien-jaar termijn. Hoewel bij beide studenten de mogelijkheid aanwezig was dat het hun niet zou lukken om hun studie te beëindigen, heeft dit negatief bindend zeer nadelige consequenties.

Een ander praktisch argument ligt in de nieuwe levensfase. Een eerstejaars student maakt veel veranderingen mee en dat gaat vaak, zoals bij Sjoerd, niet probleemloos. Het is belangrijk om met deze omstandigheden rekening te houden omdat het weinig hoeft te zeggen over de capaciteiten van de student. Het geval van Suzanne laat bovendien zien dat uitstelling van die termijn ook geen oplossing biedt. De opgerekte propedeuse heeft ingrijpende consequenties en kost de student ontstellend veel geld.

Daarnaast heeft de invoering van het bindend studieadvies consequenties voor de bekostiging van de instelling. De instelling wil studenten zo vlug mogelijk door de opleiding heen krijgen omdat het dan meer geld overhoudt. Met deze twee gevallen in het hoofd, lijkt het echter niet acceptabel om naar het beleid over bindend studieadvies te baseren op deze gronden in plaats van onderwijs inhoudelijke gronden.

6.3 Conclusie

Deze twee voorbeelden laten de verstrekkendheid van het bindend studieadvies zien. Zowel op principiële als praktische gronden heeft het bindend studieadvies drastische consequenties die voor deze twee studenten slecht uitpakten. Critici zullen echter wijzen op andere mogelijke voorbeelden waar de voordelen van het bindend studieadvies sterker lijken, maar ook in deze situaties kan dezelfde argumentatielijn worden gevolgd. Verder is het belangrijk om dan terug te keren naar het argument dat het beter is om liever tien mensen ten onrechte niet verwijderd te hebben dan één persoon ten onrechte wel te hebben weggestuurd.

Mogelijke alternatieven voor het bindend studieadvies worden ook goed aangetoond door deze voorbeelden. Met goede studiebegeleiding hadden wellicht problemen van Sjoerd verlicht kunnen worden wat zijn studievoortgang zou hebben verbeterd. Voor Suzanne's problemen met de eerstejaars vakken zou wellicht ook gekeken kunnen worden naar de kwaliteit en begeleiding. Niet elk falen van de student is noodzakelijkerwijs de eigen schuld.

7 Aanbevelingen

We hebben in hoofdstuk 6 en 7 gezien dat het bindend studieadvies geen meerwaarde heeft. Het doet juist afbreuk aan het doel dat de hogere onderwijsinstellingen zich stellen: zo veel mogelijk mensen de mogelijkheid op een kwalitatief hoogstaande opleiding bieden. Daarom is er maar een conclusie mogelijk: het bindend studieadvies moet nooit worden ingevoerd, en waar het reeds bestaat moet het worden afgeschaft.

7.1 Alternatieven

Er zijn voldoende alternatieven die de beweegredenen voor een bindend studieadvies kunnen wegnemen. Aan deze alternatieven kleven niet de grote nadelen die verbonden zijn aan het bindend studieadvies. In deze paragraaf zullen we nog eens kort de alternatieven uiteenzetten voor de (enige) twee onderwijsinhoudelijke punten waar door middel van het bindend studieadvies voordelen te behalen zijn.

7.1.1 Verantwoordelijkheid van de instelling voor de student

Studenten zijn volwassen mensen en dienen als zodanig behandeld te worden. Betutteling van de kant van de onderwijsinstelling is niet nodig. Als de student weet waar hij aan toe is, is hij uitstekend in staat zijn eigen conclusies te trekken.

De instelling moet daarom de verantwoordelijkheid op zich nemen om de student duidelijk te maken waar hij aan toe is. Dat betekent in eerste instantie: representatieve voorlichting. Wanneer studenten weten wat ze aan van een opleiding kunnen verwachten, zullen ze betere keuzes maken en minder vaak ontdekken dat de opleiding toch niet zo goed bij ze past als verwacht.

In tweede instantie moet de instelling verantwoordelijkheid nemen via goede en intensieve studiebegeleiding. Dit betekent: kennismakingsgesprekken, regelmatige gesprekken met de studieadviseur en studieadviezen die niet bindend zijn. Op deze manier kan de student zijn zelfinzicht verder ontwikkelen en op die basis de keuze maken om al dan niet door te gaan met de gekozen studie. Ook worden 'spookstudenten' sneller gesignaleerd en aangesproken op hun studiedrag.

7.1.2 Motivatie van de student verhogen

Kwalitatief hoogstaande opleidingen zullen studenten goed kunnen motiveren. Het is dan ook zeer belangrijk dat de opleiding zichzelf verbetert als blijkt dat de motivatie bij studenten te wensen overlaat. In plaats van het probleem elders te leggen moet men eerst een zelfevaluatie houden en kijken of de studie zelf voldoende stimuleert. Wij pleiten hier voor verbetering van de studie: inspirerende docenten, interessante vakken en goed op de studenten afgestemde opdrachten. Kunstmatige middelen als het bindend studieadvies zijn geen oplossing, zoals in hoofdstuk 2 werd uiteengezet, en zullen ook niet werken.

7.2 Tegenhouden en afschaffen

De volgende stap is het bespreekbaar maken van afschaffing of het tegenhouden van invoering van het bindend studie advies.

Wanneer het bindend studieadvies reeds bestaat op een hogere onderwijsinstelling is het het beste om het nut ervan vanuit alle niveaus aan te kaarten. Zowel vanuit de opleidingscommissie als vanuit het facultaire en centrale medezeggenschapsorgaan moet de discussie, zoals gevoerd in het vorige hoofdstuk, begonnen en uitgediept worden. De discussie opnieuw beginnen, is niet alleen goed maar ook noodzakelijk: de Landelijke Studenten Vakbond heeft de ervaring dat het bindend studieadvies niet (goed) geëvalueerd wordt op veel instellingen. Zo wordt bijvoorbeeld de evaluatie-enquête verspreid onder studenten die hun eerste jaar allemaal goed doorgekomen zijn. De mening van studenten die een bindend studieadvies hebben gekregen wordt dan genegeerd. Het is van groot belang om het bindend studieadvies om de zoveel tijd goed en intensief te evalueren. Een dergelijke evaluatie is een mooi moment om de discussie weer te starten.

Wanneer er sprake is van een eventuele invoering van het bindend studieadvies is het belangrijk meteen in te grijpen en actie te ondernemen. Niet alleen door middel van discussie in het adviesorgaan, maar ook door

actieve voorlichting aan studenten die duidelijk maakt wat de gevolgen zijn van het bindend studieadvies en waarom het niet wenselijk is. Een groot draagvlak is belangrijk bij de discussie omtrent het bindend studieadvies, vooral omdat bestuurders vaak de discussie niet geheel onbevooroordeeld aangaan en een voorkeur hebben vóór het bindend studieadvies. Het is ook verstandig te kijken of de onderwijsinstelling in het verleden al heeft geprobeerd het bindend studieadvies in te voeren (sommige opleidingen proberen dit om de paar jaar in de hoop dat het er een keer doorkomt).

7.3 Dus...

Wij hopen in deze notitie duidelijkheid te hebben verschaft over het bindend studieadvies door de argumenten voor en de argumenten tegen aan te dragen en vervolgens tegen elkaar af te wegen. Ook hebben we alternatieven voor het bindend studieadvies aangedragen die niet de nadelen van het bindend studieadvies met zich meebrengen en we hebben kort verteld welke acties ondernomen moeten worden bij het bevechten van het bindend studieadvies. Een ding is zeker: het bindend studieadvies is absoluut niet in het belang van de student en alles moet worden gedaan om het bindend studieadvies af te schaffen en nooit weer in te voeren!